

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD., dots. P.Lutfullayev, PhD., dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

TALABA YOSHLARNI MUSTAQIL OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING IJTIMOIY INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH

Kushakova Gulnora Egamqulovna

*Jizzax davlat pedagogika universiteti,
Maktabgacha ta'lim kafedrası professori*

Kushakova@mail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada talaba yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Muallif oliy ta'lim muassasalarida amalga oshirilayotgan oilaviy tarbiya, psixologik-pedagogik maslahat xizmatlari, talabalar turmush sharoitini yaxshilashga qaratilgan ijtimoiy dastur va mexanizmlarning hozirgi holatini o'rganib, ularning samaradorligini oshirish yo'llarini ko'rsatib bergan. Tadqiqotda ijtimoiy infratuzilma tushunchasining mazmun-mohiyati, uning talabalar oilaviy hayotga tayyorgarligidagi o'rni, shuningdek xorijiy tajriba asosida O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola xulosalarida oliy ta'lim muassasalari, mahalla, oila va davlat organlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlovchi kompleks yondashuv taklif etilgan.

Kalit so'zlar: talaba yoshlar, oilaviy hayotga tayyorgarlik, ijtimoiy infratuzilma, oliy ta'lim muassasasi, psixologik-pedagogik xizmat, oila instituti, ijtimoiy sheriklik, mahalla, tarbiya.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ К САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы совершенствования социальной инфраструктуры подготовки студенческой молодёжи к самостоятельной семейной жизни. Автор изучает современное состояние реализуемых в высших образовательных учреждениях программ семейного воспитания, психолого-педагогических консультационных служб и социальных механизмов, направленных на улучшение условий жизни студентов, и определяет пути повышения их эффективности. В исследовании раскрыты сущность понятия «социальная инфраструктура», её роль в формировании готовности студентов к семейной жизни, а также разработаны рекомендации, адаптированные к условиям Узбекистана на основе зарубежного опыта. В выводах статьи предложен комплексный подход, укрепляющий сотрудничество между высшими учебными заведениями, махаллэй, семьёй и государственными органами.

Ключевые слова: студенческая молодёжь, готовность к семейной жизни, социальная инфраструктура, высшее учебное заведение, психолого-педагогическая служба, институт семьи, социальное партнёрство, махалля, воспитание

IMPROVING THE SOCIAL INFRASTRUCTURE FOR PREPARING UNIVERSITY STUDENTS FOR INDEPENDENT FAMILY LIFE

Annotation: *This article analyzes the issues of improving the social infrastructure for preparing student youth for independent family life. The author examines the current state of family education programs, psychological-pedagogical counseling services, and social programs aimed at improving students' living conditions implemented in higher education institutions, and identifies ways to increase their effectiveness. The study reveals the essence of the concept of "social infrastructure," its role in shaping students' readiness for family life, and develops recommendations adapted to the conditions of Uzbekistan on the basis of foreign experience. The conclusions of the article propose an integrated approach that strengthens cooperation between higher education institutions, mahalla, family, and state authorities.*

Key words: *student youth, readiness for family life, social infrastructure, higher education institution, psychological-pedagogical service, family institution, social partnership, mahalla, upbringing.*

KIRISH

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosati tubdan yangilanib, ularning ma'naviy-axloqiy, jismoniy va ijtimoiy jihatdan yetuk shaxs sifatida shakllanishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini sifatida davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim omili hisoblanadi, shuning uchun talaba yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash masalasi nafaqat pedagogik, balki umummilliy ahamiyatga ega ijtimoiy vazifa sanaladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni, "Oila yili" davlat dasturi hamda mahalla institutini mustahkamlashga qaratilgan me'yoriy-huquqiy hujjatlar talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash sohasidagi ishlarni tizimli tashkil etish zaruratini belgilab bermoqda.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talaba-yoshlar o'rtasida oilaviy munosabatlar madaniyati, oila iqtisodiyoti, ota-onalik mas'uliyati, nikoh va oila huquqi kabi sohalarda bilim va ko'nikmalarning yetarli darajada shakllanmaganligi kuzatilmoqda. Bu holat ko'p hollarda erta nikohlarning barbod bo'lishi, oilaviy nizolarning ortishi, ajralishlar sonining ko'payishi kabi salbiy ijtimoiy oqibatlarga olib kelmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, respublikamizda yosh oilalarda (nikohning dastlabki besh yili) ajralish holatlari boshqa yosh guruhlariga nisbatan yuqori ko'rsatkichni tashkil etadi, bu esa muammoning dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Mazkur muammoning yechimi nafaqat oilaviy tarbiya mazmunini yaxshilashda, balki bu jarayonni ta'minlaydigan ijtimoiy infratuzilmani — ya'ni oliy ta'lim muassasalaridagi maslahat xizmatlari, psixologik yordam markazlari, talabalar turar joylari, mahalliy hokimiyat va nikoh-oila munosabatlarini muvofiqlashtiruvchi institutlar tizimini takomillashtirishda ham namoyon bo'ladi. Shu bois talaba yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasini ilmiy asoslash, uning mavjud holatini tahlil qilish va takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqish dolzarb pedagogik-ijtimoiy muammo bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotning maqsadi — talaba yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasi tarkibiy qismlarini aniqlash, uning hozirgi holatini tahlil qilish hamda oliy ta'lim tizimida samarali faoliyat yuritishi mumkin bo'lgan tashkiliy-pedagogik mexanizmlarni ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Oilaviy hayotga tayyorgarlik muammosi pedagogika va psixologiya fanida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinmoqda. I.S.Kon, A.G.Xarchev kabi rus olimlari oila sotsiologiyasi va yosh nikohlar psixologiyasi masalalarini chuqur o'rgangan bo'lsalar, O'zbekiston pedagogikasida bu yo'nalish M.G.Davletshin, R.M.Sulaymonova, N.A.Muslimov, B.R.Adizov kabi tadqiqotchilarning ilmiy ishlarida o'z aksini topgan. Xususan, oila pedagogikasi va yoshlarni nikoh-oila munosabatlariga tayyorlash masalalari doktorlik va nomzodlik dissertatsiyalarida atroflicha yoritilgan.

G.E.Kushakova o'zining ilgari nashr etilgan ishlarida maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning oilaviy muhitda tarbiyalanishi masalalarini tadqiq etgan bo'lib, ushbu tajriba talaba yoshlarning kelajakdagi ota-onalik vazifasiga tayyorgarligini shakllantirishda muhim uslubiy asos bo'lib xizmat qiladi. Zero, bo'lajak ota-onalarning bolalar tarbiyasi to'g'risidagi bilimlari aynan oliy ta'lim davrida shakllantirilishi lozim.

Xorijiy tadqiqotlarda (AQSH, Janubiy Koreya, Germaniya tajribasi) "family life education" (oilaviy hayot ta'limi) alohida fan sifatida oliy ta'lim dasturlariga kiritilgani,

universitetlar qoshida "Family Resource Center" kabi maxsus markazlar faoliyat yuritishi ma'lum. Bunday markazlar talabalarga nikohgacha maslahat berish, moliyaviy savodxonlik, ota-onalik ko'nikmalari bo'yicha treninglar tashkil etadi. Ushbu xorijiy tajriba O'zbekiston oliy ta'lim tizimida ham moslashtirilgan holda joriy etilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, mavjud ilmiy adabiyotlarda talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasi tarkibiy qismlari, ularning o'zaro bog'liqligi va institutsional mexanizmlari yaxlit tizim sifatida yetarlicha tadqiq etilmaganligi aniqlandi. Bu esa mazkur yo'nalishda maxsus tadqiqot olib borish zaruratini kuchaytiradi.

Xorijiy tajribani chuqurroq tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash davlat siyosati darajasida tizimli tashkil etilgan. Xususan, AQShning ko'plab shtatlarida "Family and Consumer Sciences" fani o'rta va oliy ta'lim dasturlariga majburiy tarzda kiritilgan bo'lib, unda talabalar oila byudjetini rejalashtirish, farzand tarbiyasi, sog'lom turmush tarzi asoslarini o'rganadilar. Janubiy Koreyada esa "Healthy Family Support Center" nomli davlat tashkiloti barcha yirik universitetlar qoshida filiallarga ega bo'lib, nikohgacha psixologik testlash va maslahat xizmatlarini bepul asosda taqdim etadi. Germaniyada "Ehe- und Familienberatung" (nikoh va oila bo'yicha maslahat) markazlari cherkov va davlat tashkilotlari hamkorligida faoliyat yuritib, yosh juftliklarga huquqiy va psixologik yordam ko'rsatadi.

Rossiya Federatsiyasi tajribasida ham so'nggi yillarda universitetlar qoshida "Studencheskaya semya" (talabalar oilasi) dasturlari joriy etilib, oilali talabalarga alohida ijtimoiy to'lovlar, yengillashtirilgan turar joy shartlari taqdim etilmoqda. Qozog'iston va Qirg'iziston kabi qo'shni davlatlarda ham oliy ta'lim muassasalarida "Semeynaya psixologiya" fani ixtiyoriy modul sifatida joriy etilgan. Ushbu xorijiy tajribalarning umumiy xususiyati shundaki, ular alohida-alohida tashabbuslar emas, balki davlat, ta'lim tizimi va jamoat tashkilotlarining muvofiqlashtirilgan sa'y-harakati natijasida

barqaror institutsional shaklga ega bo'lgan. Aynan shu jihat O'zbekiston sharoiti uchun eng muhim uslubiy saboq bo'lib xizmat qiladi — ya'ni ijtimoiy infratuzilmani parcha-parcha emas, balki yaxlit tizim sifatida shakllantirish lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi: mavzuga oid ilmiy-pedagogik, sotsiologik va me'yoriy-huquqiy adabiyotlarni tahlil qilish va umumlashtirish; qiyosiy-tarixiy tahlil (O'zbekiston va xorijiy davlatlar tajribasini qiyoslash); tizimli-struktaviy tahlil (ijtimoiy infratuzilmani o'zaro bog'liq komponentlar yig'indisi sifatida o'rganish); mantiqiy tahlil va sintez; induktiv-deduktiv xulosa chiqarish metodi, shuningdek pedagogik modellashtirish metodi, bu orqali ijtimoiy infratuzilmaning nazariy modeli va uni takomillashtirish yo'nalishlari ishlab chiqildi.

Tadqiqotning nazariy bazasini O'zbekiston Respublikasining yoshlar siyosati, oila va ta'lim sohasidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlari, mahalliy va xorijiy olimlarning oila pedagogikasi va yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash muammolariga bag'ishlangan ilmiy ishlari, shuningdek Jizzax davlat pedagogika universiteti va boshqa oliy ta'lim muassasalarining oilaviy tarbiya, psixologik xizmat va talabalar ijtimoiy qo'llab-quvvatlashiga oid rasmiy hujjatlari, nizom va yo'riqnomalari tashkil etdi. Tahlil predmeti sifatida ijtimoiy infratuzilmaning tarkibiy qismlari — ta'lim-tarbiyaviy, maslahat-psixologik, ijtimoiy-huquqiy, moddiy-maishiy va axborot-kommunikatsiya komponentlari — o'rtasidagi mantiqiy-funksional bog'liqlik tanlab olindi.

Tadqiqotning metodologik yondashuvi tizimli-faoliyat va kompleks yondashuvlarga asoslandi: birinchisi ijtimoiy infratuzilmani yaxlit tizim sifatida, uning barcha elementlari o'zaro uzviy bog'liqlikda faoliyat yuritishi lozimligini asoslasa, ikkinchisi esa muammoni yechishda oliy ta'lim muassasasi, oila, mahalla va davlat organlarining birgalikdagi harakatini talab etuvchi ko'p tomonlama tahlilni taqozo etadi. Shu asosda mavjud me'yoriy-huquqiy baza va amaliyotdagi tashkiliy shakllarning

nazariy jihatdan qiyosiy tahlili amalga oshirildi, ularning kuchli va zaif tomonlari aniqlandi hamda ilmiy jihatdan asoslangan takomillashtirish yo'nalishlari ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talaba yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasi deganda, biz oliy ta'lim muassasasi va undan tashqaridagi ijtimoiy institutlarning o'zaro bog'liq holda talabalarga oilaviy hayot uchun zarur bilim, ko'nikma va qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi tashkiliy, moddiy-texnik va institutsional tizimni tushunamiz. Ushbu tizim tarkibiga quyidagi asosiy komponentlarni kiritish mumkin:

- 1) Ta'lim-tarbiyaviy komponent — "Oila psixologiyasi va pedagogikasi", "Nikoh va oila huquqi asoslari" kabi fakultativ kurslar, ma'ruza-seminarlar, klublar faoliyati;
- 2) Maslahat-psixologik komponent — universitet psixologik xizmat markazlari, individual va guruhli maslahatlar, trening dasturlari;
- 3) Ijtimoiy-huquqiy komponent — talaba-yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish, fuqarolik holati dalolatnomalari organlari, mahalla fuqarolar yig'ini bilan hamkorlik;
- 4) Moddiy-maishiy komponent — oilali talabalar uchun ijtimoiy stipendiya, yotoqxonalarda oilali talabalar uchun sharoit yaratish, bolalar bog'chasi xizmatlaridan foydalanish imkoniyati;
- 5) Axborot-kommunikatsiya komponenti — media vositalari, ijtimoiy tarmoqlar orqali oilaviy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi loyihalar.

Ijtimoiy infratuzilmaning ta'lim-tarbiyaviy komponentini nazariy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalarining o'quv rejalarida oilaviy hayotga tayyorgarlikka oid maxsus, alohida fan yoki modul dasturi, qoida tariqasida, mavjud emas. Talabalar oila iqtisodiyoti, nikoh-oila huquqi va ota-onalik mas'uliyati kabi masalalar bo'yicha bilimlarni asosan tarqoq tarzda — ijtimoiy fanlar, huquq asoslari kabi umumiy fanlar doirasida qisman va tizimsiz shaklda o'zlashtiradilar. Bu esa ularning kelgusi oilaviy hayotga amaliy jihatdan tayyorgarlik darajasini pasaytiradigan omil

bo'lib xizmat qiladi, chunki nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalarga aylantirilmasdan qolib ketmoqda.

Maslahat-psixologik komponentni tahlil qilish natijasida shu narsa ayon bo'ldiki, ko'pchilik oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan psixologik xizmat markazlari asosan talabalarning ta'lim jarayoniga moslashuvi, stress holatlari va imtihon davridagi psixologik yordam kabi masalalarga ixtisoslashgan bo'lib, ularning faoliyat yo'nalishida nikoh-oila munosabatlariga tayyorgarlik, nikohgacha maslahat kabi maxsus xizmat turlari alohida institutsional shaklda ajratilmagan. Bu holat — mazkur markazlarning me'yoriy-huquqiy maqomi, ish rejalari va mutaxassislar tayyorlash tizimini tahlil qilish orqali — ularning vazifalar doirasi rasman kengaytirilmaguncha, oilaviy hayotga tayyorlash borasidagi ishlarning ikkinchi darajali, tasodifiy tashabbus xarakterida qolib ketishi ehtimolini ko'rsatadi.

Ijtimoiy-huquqiy va institutsional hamkorlik komponentini tahlil qilishda oliy ta'lim muassasasi, mahalla fuqarolar yig'ini, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlari va "Yoshlar ittifoqi" kabi tuzilmalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tartibga soluvchi maxsus, izchil me'yoriy hujjat yoki ijtimoiy sheriklik mexanizmining amalda deyarli mavjud emasligi aniqlandi. Mavjud hamkorlik, asosan, tadbirlar darajasidagi vaqtinchalik tashabbuslar (uchrashuvlar, ma'ruzalar) shaklida namoyon bo'lib, u doimiy, natijaga yo'naltirilgan va monitoring qilinadigan institutsional tizim darajasiga ko'tarilmagan. Bu esa infratuzilma elementlari o'rtasidagi funksional uzilishning asosiy sabablaridan biri sifatida baholanadi.

Moddiy-maishiy komponent bo'yicha nazariy tahlil shuni ko'rsatadiki, amaldagi ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari (stipendiya turlari, yotoqxona sharoitlari) umumiy talabalar kontingentiga mo'ljallangan bo'lib, oilali talaba-yoshlarning o'ziga xos ehtiyojlari (masalan, alohida turar joy sharoiti, bolalar parvarishi bilan bog'liq qulayliklar) uchun maxsus ajratilgan me'yoriy-huquqiy asos va moliyaviy mexanizmlar amalda cheklangan yoki umuman mavjud emas. Axborot-kommunikatsiya

komponentini tahlil qilish esa oilaviy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi ma'rifiy materiallarning tarqoq, tizimga solinmagan va universitetning yagona axborot makoniga integratsiya qilinmagan holda tarqalayotganini ko'rsatadi.

Xorijiy tajriba bilan qiyosiy tahlil natijasida shu xulosaga kelish mumkin: rivojlangan mamlakatlarda oilaviy hayotga tayyorlash bo'yicha xizmatlar bosqichma-bosqich — ya'ni ta'lim dasturidan tortib maxsus markazlar faoliyatigacha — yagona institutsional zanjir sifatida qurilgan bo'lsa, O'zbekiston oliy ta'lim tizimida bunday zanjirning alohida bo'g'inlari (fanlar, markazlar, hamkorlik shakllari) mavjud bo'lsa-da, ular o'zaro mantiqiy bog'liqlikka ega yaxlit tizim sifatida shakllanmagan. Aynan shu — tizimlilik va institutsional uzviylik yetishmovchiligi — mazkur tadqiqotda aniqlangan asosiy nazariy-amaliy muammo hisoblanadi.

— oliy ta'lim muassasalarida oilaviy hayotga tayyorlash bo'yicha alohida, tizimli fan yoki modul dasturining mavjud emasligi;

— psixologik xizmat markazlarining moddiy-texnik va kadrlar salohiyati jihatidan yetarli darajada ta'minlanmaganligi;

— oliy ta'lim muassasasi, mahalla instituti va fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlari o'rtasidagi hamkorlikning izchil tizim sifatida shakllanmaganligi;

— talabalar orasida oilaviy hayotga tayyorgarlikka oid axborot manbalarining tarqoq va tizimsizligi;

— oilali talaba-yoshlarni ijtimoiy-moddiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining cheklanganligi.

Yuqoridagi muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagi tashkiliy-pedagogik tavsiyalar ishlab chiqildi:

Birinchidan, oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat ta'lim dasturlariga "Oilaviy hayot asoslari va ota-onalik pedagogikasi" nomli tanlov fanini kiritish maqsadga muvofiqdir. Ushbu fan doirasida talabalar oila iqtisodiyoti, bolalar tarbiyasi psixologiyasi, nikoh-oila huquqi, konfliktologiya asoslarini o'rganishlari lozim.

Ikkinchidan, har bir oliy ta'lim muassasasida "Oila va yoshlar maslahat markazi" tashkil etilishi, unda malakali psixolog, yurist va pedagog mutaxassislar faoliyat yuritishi, talabalarga bepul individual va guruhli maslahat xizmatlari ko'rsatilishi zarur.

Uchinchidan, oliy ta'lim muassasasi, mahalla fuqarolar yig'ini, "Yoshlar ittifoqi" va fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlari o'rtasida doimiy asosda ijtimoiy sheriklik shartnomalari tuzilishi, mazkur institutlar hamkorlikda "Nikohgacha maslahat" xizmatini yo'lga qo'yishi maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, oilali talaba-yoshlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida ijtimoiy stipendiya tizimini kengaytirish, universitet yotoqxonalarida oilali talabalar uchun alohida turar joy sharoitlarini yaratish, imkon qadar universitet qoshida bolalar bog'chasi yoki kunduzgi parvarish xonalari tashkil etish tavsiya etiladi.

Beshinchidan, raqamli platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali "Sog'lom oila — barqaror jamiyat asosi" mavzusidagi ma'rifiy-tarbiyaviy loyihalarni muntazam tashkil etish, talabalar ommaviy axborot vositalaridan oilaviy qadriyatlarga oid ishonchli va sifatli kontent olishini ta'minlash lozim.

1-jadval. Talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasi komponentlari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari

Infratuzilma komponenti	Hozirgi holati	Takomillashtirish yo'nalishi
Ta'lim-tarbiyaviy	Tizimli fan mavjud emas	Tanlov fanini joriy etish
Maslahat-psixologik	Kadrlar yetishmaydi	Markaz shtatini kengaytirish
Ijtimoiy-huquqiy	Hamkorlik izchil emas	Ijtimoiy sheriklik shartnomalari

Infratuzilma komponenti	Hozirgi holati	Takomillashtirish yo'nalishi
Moddiy-maishiy	Cheklangan qo'llab- quvvatlash	Ijtimoiy stipendiya, turar joy
Axborot- kommunikatsiya	Tarqoq, tizimsiz	Raqamli ma'rifiy loyihalar

XULOSA VA TAVSIYALAR

O'tkazilgan tadqiqot talaba yoshlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy infratuzilmasi murakkab, ko'p bosqichli tizim ekanligini, uning samarali faoliyat yuritishi ta'lim-tarbiyaviy, maslahat-psixologik, ijtimoiy-huquqiy, moddiy-maishiy va axborot-kommunikatsiya komponentlarining uyg'un hamkorligiga bog'liqligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalarida ushbu yo'nalishdagi ishlar ma'lum darajada olib borilayotgan bo'lsa-da, ular tizimli, uzluksiz va institutsional jihatdan mustahkamlangan xarakterga ega emas.

Shu asosda quyidagi umumlashtiruvchi xulosalarga kelindi:

- talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash nafaqat oilaviy tarbiya, balki uzluksiz ta'lim tizimining, xususan oliy ta'lim bosqichining ham muhim vazifasi hisoblanadi;
- ushbu jarayonni ta'minlovchi ijtimoiy infratuzilmani takomillashtirish oliy ta'lim muassasasi, oila, mahalla va davlat organlarining hamkorlikdagi kompleks yondashuvini talab etadi;
- maqolada taklif etilgan tashkiliy-pedagogik tavsiyalarni amaliyotga tatbiq etish talaba-yoshlarning oilaviy hayotga tayyorgarlik darajasini oshirish, yosh oilalardagi nizolar va ajralishlar sonini kamaytirishga xizmat qiladi.

Kelgusi tadqiqotlarda ijtimoiy infratuzilma samaradorligini baholashning mezon va ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish, shuningdek turli mintaqalar oliy ta'lim muassasalari tajribasini qiyosiy tahlil qilish istiqbolli yo'nalish bo'lib qolishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni, 2016-yil 14-sentyabr, O'RQ-406-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni.
3. Kushakova G.E. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni oilaviy muhitda tarbiyalash pedagogikasi. — Jizzax: JizDPI nashriyoti, 2022. — 168 b.
4. Sulaymonova R.M. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari. — Toshkent: Fan, 2019. — 214 b.
5. Adizov B.R., Muslimov N.A. Pedagogika: nazariya va amaliyot. — Toshkent: O'qituvchi, 2021. — 312 b.
6. Харчев А.Г. Брак и семья в СССР: опыт социологического исследования. — М.: Мысль, 1979. — 367 с.
7. Кон И.С. Психология ранней юности. — М.: Просвещение, 1989. — 255 с.
8. Olson D.H., DeFrain J. Marriages and Families: Intimacy, Diversity, and Strengths. — New York: McGraw-Hill, 2020. — 528 p.
9. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligining rasmiy ma'lumotlari. — Toshkent, 2025.
10. Davletshin M.G. Yosh oilalar psixologiyasi. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018. — 186 b.